

Радослав Цонев

Български исторически и фолклорни мотиви в книгата *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* и в латинския ѝ превод – In: Contributions to the 21st Annual Scientific Conference of the Association of Slavists (Polyslav). Band 21 (p. 282-290)(анотация)

Bulgarian historical and folklore motifs in the book *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* and in its Latin translation

Abstract: This article examines some Bulgarian motifs and characters in the book *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* of the Dalmatian writer Andrija Kačić Miošić. Heroic and legendary motifs from Bulgarian history and folklore are presented in the original work of Kačić Miošić, as well as in the Latin translation of the book, made by Emerik Pavić.

Keywords: Heroic and legendary motifs from Bulgarian history and folklore, Andrija Kačić Miošić, Latin translation, Emerik Pavić

Историческата, езикова и културна близост на южните славяни намира израз в множество общи мотиви и образи, които се откриват във фолклора и книжнината на славянските народи от Балканския полуостров. През XVII-XVIII век редица южнославянски автори се обръщат към миналото, за да потърсят там исторически примери за величие и гордост, които да бъдат опора на техните съвременници и да ги подтикнат към свобода, родолюбие и национално обединение.

В книгата *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* (*Приятен разговор на /за/ славянския /словинския/ народ*) на Андрия Качич Миошич (Andrija Kačić Miošić) хронологично са представени славянски владетели и светци, измежду които и българските средновековни царе (от 97 до 113 стр.), както и песни с български исторически и легендарни мотиви: «Pisma od kralja Vladimira» («Песен за крал Владимир») (47-49 стр.), «Pisma od Radoslava i Vodina» («Песен за Радослав и Бодин») (54-56 стр.), «Pisma od ženidbe kralja bulgarskoga» («Песен за женитбата на българския цар») (68-69 стр.), «Pisma od Oruna i Nicefora» («Песен за Орун и Ницефор») (102-103 стр.) и «Pisma od Basilia cesara» («Песен за император Василий») (106-107 стр.).

Разделът «Slide poglavice od Bulgarije» («Следват владетели от България») с българските царе започва от 97 страница. Изброени са както реални владетели, така и такива, които не са част нашето историческо минало, а на някои имената са променени и трудно се прави връзка с имената, с които са познати в българската история. Включени са трийсет и двама царе от Кубрат (Obrat) до Иван Шишман (Šišman). Хронологично те са: Obrat (Обрат), Butaja (Бутая), Terbelo (Тербело), Jasen veliki (Ясен Велики), Dobre (Добре), Teleutio (Телеуцио), Sabin (Сабин), Pagan (Паган), Telerik (Телерик), Kardan (Кардан), Orun (Орун), Murtag (Муртаг), Šimun Labaš (Шимун Лабаш), Petar I (Петър I), Borisko (Бориско), Seleuca (Селеуча), Subotin (Суботин), Samuel (Самуел), Radomir (Радомир), Vladislav (Владислав), Doljanin (Долянин), Alusian (Алусиан), Petar II (Петър II), Ivan (Иван), Mirče (Мирче), Konstantin Zeko (Константин Зеко), Ivan Jasen (Иван Ясен), Terter (Тертер), Svetislav (Светислав), Miovio (Миовио), Aleksandro (Александро), Šišman (Шишман).

Книгата на Качич Миошич *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* надхвърля рамките на времето, в което е създадена. Тя е написана на достъпен за

обикновените хора език, който авторът умишлено доближава до езика и стила на фолклора. Смесването на героични митове и реални исторически факти за могъществото и силата на славянския етнос вдъхва гордост на поробените по това време южнославянски народи и им дава надежда за свобода и по-добро бъдеще. В това отношение делото на далматинския книжовник е аналогично на дейността на българския възрожденец Паисий Хилендарски, който малко по-късно през 1762 г. написва *История славянобългарская*, за да събуди българското национално самосъзнание.

През 1764 г. Емерик Павич превежда на латински език *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* на Андрия Качич Миошич и го отпечатва в Буда със заглавие *Descriptio soluta et rythmica regum, banorum, caeterorumque heroum Slavinorum seu Illyricorum* (1764). Това издание на Павич е най-обемният и пълен превод на книгата на Качич Миошич на чужд език.

И в изданието на латински българските исторически, фолклорни и легендарни мотиви продължават да имат своето значимо място. Хронологическото изброяване и описание на българските царе започва от 110 стр. в раздела «Contextus Principum, Regumque Bulgariae» («Връзка/връзки/ на владетелите и царете на България»). Представени са трийсет и двама владетели от България, като имената им са фонетично изменени (по латински модел) варианти на изброените царе в оригиналното произведение на Качич Миошич: Orbatus (Орбат), Butajus (Бутая), Terbellus (Тербел), Jassenus Magnus (Ясен Велики), Dobrus (Добре), Teleutius (Телеуцио), Sabinus (Сабин), Paganus (Паган), Telericus (Телерик), Cardanus (Кардан), Orunus (Орун), Murtagus (Муртар), Simon Labas (Симон Лабаш), Petrus I (Петър I), Boriscus (Бориско), Seleuchius (Селеуча), Subotin (Суботин), Samuel (Самуел), Radimirus (Радимир), Vladislavus (Владислав), Dolianus (Долян), Alusianus (Алусиан), Petrus II (Петър II), Joannes (Йоан), Mirce (Мирче), Constantinus Zeko (Константин Зеко), Joannes Jassenus (Йоан Асен), Terter (Тертер), Svetislavus (Светислав), Michael (Михаил), Alexander (Александър), Scismanus (Шишман).

Българските образи и мотиви, които откриваме в *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*, присъстват и в *Descriptio soluta et rythmica regum, banorum, caeterorumque heroum Slavinorum seu Illyricorum*. Преведени (макар и в съкратени варианти) са песните «Rythmus De rege Vladimiro» («Песен за крал Владимир») (55-56стр.), «Rythmus De Oruno et Niceforo» («Песен за Орун и Ницефор») (120-121 стр.) и «Rythmus De caesare Basilio» («Песен за император Василий») (128-129 стр.). Две от песните с българска тематика «Pisma od Radoslava i Vodina» («Песен за Радослав и Бодин») и «Pisma od Basilio cesara» («Песен за император Василий»), които са налице в оригинала на Качич Миошич, не са включени в превода на Павич.

Емерик Павич, въпреки че не превежда всички песни от книгата на Качич Миошич, извършва изключително полезна работа с пространния си превод на *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*. Той дори прави някои допълнения, като например списъците на славянските владетели, между които на стр. 182 е и списък на българските царе.

Творбата на Андрия Качич Миошич *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* и преводът ѝ *Descriptio soluta et rythmica regum, banorum, caeterorumque heroum Slavinorum seu Illyricorum* на Емерик Павич са достижение не само за южнославянската и за славянската литература, а и за културата на целия славянски свят. Те са печатни издания, което дава възможност да получат широко разпространение. Българските мотиви и образи заемат своето важно място и в оригинала, и в превода. *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* и *Descriptio soluta et rythmica regum, banorum, caeterorumque heroum Slavinorum seu Illyricorum*

Български исторически и фолклорни мотиви в книгата *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* и в латинския ѝ превод

популяризират българската история и фолклор сред останалите европейски народи в един тежък период за българите, които все още са под чуждо владичество, тепърва ще започнат да се пробуждат и по-настойчиво да се борят за своята свобода и независимост.

Използвана литература

- Bratulič, J. 2000. Bugariska povijest u Razgovoru ugodnom naroda slovinskoga Andrije Kačića Miošića. – В: *Българи и хървати през вековете. Андрия Качич Миошич и българите*. София, 33-41. / – V: *Balgari i harvati prez vekovete. Andria Kachich Mioshich i balgarite*. Sofia, 33-41.
- Dimova, V. 2000. Sadbata na Slavyanskia yug v hronikite na Andria Kachich Mioshich. – V: *Balgari i harvati prez vekovete. Andria Kachich Mioshich i balgarite*. Sofia, 73-85. / Димова, В. 2000. Съдбата на Славянския юг в хрониките на Андрия Качич Миошич. – В: *Българи и хървати през вековете. Андрия Качич Миошич и българите*. София, 73-85.
- Georgiev, E. 1980. *Lyulka na starata i novata balgarska pismenost*. Sofia. / Георгиев, Е. 1980. *Люлка на старата и новата българска писменост*. София.
- Ivanova, N. 2000. *Istoria na srabskia i harvatskia knizhoven ezik*. Sofia. / Иванова, Н. 2000. *История на сръбския и хърватския книжовен език*. София.
- Jurišić, G. 2008. Prijevodi pjesama fra Andrije Kačića na strane jezike i njihov utjecaj na europski romantizam. – In: *Fr. Andreas Kachich Mioshich. Acta symposiorum de fr. Andrea Kačić Miošić in civitatibus Toronto die 27. Novembris et Boston die 7. decembris anno domini 2004. celebratorum*. Split, 41-52.
- Spisarevska, Y. 2000. Dubrovnishki patriטיםanski rodove vav vrazkite na balgarskite zemi s Italia prez XV-XVI vek. – V: *Balgari i harvati prez vekovete. Andria Kachich Mioshich i balgarite*. Sofia, 22-30. / Списаревска, Й. 2000. Дубровнишки патрициански родове във връзките на българските земи с Италия през XV-XVI век. – В: *Българи и хървати през вековете. Андрия Качич Миошич и българите*. София, 22-30.
- Трайков, В. 2000. Andria Kachich Mioshich i Paisiy Hilendarski. – V: *Balgari i harvati prez vekovete. Andria Kachich Mioshich i balgarite*. Sofia, 65-72. / Трайков, В. 2000. Андрия Качич Миошич и Паисий Хилендарски. – В: *Българи и хървати през вековете. Андрия Качич Миошич и българите*. София, 65-72.

Югозападен университет „Неофит Рилски“
ул. Иван Михайлов 66
Благоевград – Bulgaria

Radoslav Tsonev
(radoslavsonev@swu.bg)